

**TÜRK HUKUK TARİHİ
ARAŞTIRMALARI**

Journal of Turkish Legal History

ISSN: 1306-6889

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Journal of Turkish Legal History

Sayı 30, 2020 (Güz)

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	Fethi Gedikli (İstanbul Üniversitesi Sadri Maksudi Arsal Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü)
Kurucular	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, M. Macit Kenanoğlu, Mustafa Şentop, Mürteza Bedir
Yayın Kurulu	M. Âkif Aydın, Mehmet Akman, Ekrem B. Ekinci, Fethi Gedikli, M. Macit Kenanoğlu, Mürteza Bedir, Sami Erdem, Ayhan Ceylan, Cihan Osmanağaoğlu Karahasanoğlu
Danışma Kurulu	İdris Bostan (İstanbul Ü.), Feridun Emecen (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Mehmet İpşirli (İstanbul Medipol Üni.), İsmail E. Erünsal (İstanbul 29 Mayıs Üni.), M. Emin Artuk (İstanbul Medipol Üni.), İbrahim Kâfi Dönmez (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Kemal Beydilli (İstanbul 29 Mayıs Üni.), Engin Deniz Akarlı (İstanbul Şehir Üni.), Sevgi Gül Akyılmaz (Ankara Hacı Bayram Veli Üni.), Mustafa Avcı (Ankara Sosyal Bilimler Üni.), Yusuf Karakoç (Dokuz Eylül Üni.), Nevin Ünal Özkorkut (Ankara Üni.)
Editör	Fethi Gedikli
Yardımcı Editörler	Ali Adem Yörük, Abdullah İslamoğlu
Sekreterlik	Furkan Şahan, Ridvan Abdurrahman Demirtaş
Baskı	İlbey Matbaa, Matbaa Kağıt Reklam Org. Mücellit San. ve Tic. Ltd. Şti. 2. Matbaacılar Sitesi, 3 NB 3 Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul 0 212 613 83 63 (Sertifika No. 17845)
Baskı Tarihi	Aralık 2020

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları yılda iki sayı yayımlanan hakemli bir dergidir. Dergide yer alan yazıların ilmi ve fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yönetim

İstanbul Üniversitesi Sadri Maksudi Arsal
Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Merkez Bina
Oda 58 Beyazıt/İstanbul/Türkiye
e-posta: hukuktarihimerkezi@istanbul.edu.tr

Bu sayı Bahçelievler Belediyesi'nin katkılarıyla basılmıştır.
Belediye Başkanı Dr. Hakan Bahadır'a teşekkür ederiz.

Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları

Sayı 30 • 2020 (Güz)

İçindekiler

Erken Cumhuriyet Döneminde Hukuk Dilinin Özleşmesine Yönelik Sivil Arayışlar <i>Tarık Özcan</i>	5
<i>Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın Amacı Üstüne</i> <i>Friedrich Carl von Savigny - çev. Serhan Yıldırım</i>	55
İttihad ve Terakki İçinde Muhalefet ve <i>Hizb-i Cedit</i> Krizi - Kont Léon Ostorog'un Sir Eyre Crowe'a Sunduğu Rapor (30 Nisan 1911) <i>Çev. Abdurrahman Nur</i>	65
<i>Belgeler/Notlar</i>	75
Hattat Mustafa Halim Özyazıcı'nın Hukuk Konulu Grafik Çalışmaları <i>Halûk Perk</i>	75
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Tasnifi Üzerine Bir Not <i>Fethi Gedikli</i>	101
<i>Tarihçi Hukuk Bilimi Mecmuası'nın Tarihçesi</i> <i>Serhan Yıldırım</i>	105
İstanbul Barosu'nun İlk Genel Kurul Toplantısı, İlk Levhası ve Kostaki Sardenski'nin Nutku (5 Nisan 1878) <i>Tugay Aydın</i>	113
Türkiye'nin İlk Avukat Ajandası <i>İstanbul Barosu Ajandası 1928</i> ve Avukatlara Meslekî-Ahlâkî Öğütler <i>Tugay Aydın</i>	129
“Her Türü Yoksulluk İçinde Tekemmüle Doğru Bir Hatve”: <i>Ceride-i Adliye</i> , Makale Fihristi ve Yazar Dizini <i>Ercan Karaismailoğlu - Rıdvan Abdurrahman Demirtaş - İbrahim Enes Onat</i>	137
Hukuk Reformu Metinleri 19: Sanat-ı Taknin ve Usûl-i Tedvin (1925) <i>Haz. Ercan Karaismailoğlu</i>	217

Hukuk Reformu Metinleri 20: <i>Droit</i> ile Usûl-i İslâmiyeyi Cem' - Ali Suavi'nin Duruva: <i>İlm-i Usûlü'l-Hukuk'u</i> (1870) <i>Haz. Yasin Yılmaz</i>	221
Beyyinâtın Şerâit-i Kabul ve Takdiri <i>Mustafa Reşit Belgesay - haz. Fatma Zehra Yavuz - Beyza Nur Bıyık</i>	229
Serbestî-i Mukavelât <i>Mişon Ventura - haz. Mert Burak Ersan</i>	247
Mesuliyet-i Akdiye ve Mesuliyet-i Cürmiye <i>Sıddık Sami Onar - haz. Niyazi Varoğlu - Zeynep Aygür</i>	267
Kavânîn-i Esasiyenin Tekevvünü: İngiliz Kanun-ı Esasîsi <i>Celâleddin Arif - haz. Fatih Selim Bayram - Kevser Çetin</i>	279
Kaza-yı İdarî <i>Charles Crozat, trc. Mustafa Hâmid - haz. Zeynep Aygür - Niyazi Varoğlu</i>	297
Sahtelikte İstimal <i>Diren Yerganyan - haz. Mert Burak Ersan</i>	315

CUMHURBAŞKANLIĞI OSMANLI ARŞİVİ TASNİFİ ÜZERİNE BİR NOT

Fethi Gedikli*

Hayat durmaksızın değişir, değişmekte, değişiyor, değişecek... Doğan büyüyüp genç oluyor, yaşlanıp ölüyor... Keza bitkiler büyüyor, çiçek açıyor, meyve veriyor, savıyor. Bunlar, doğal yasalarına göre işleyen bir düzenin değişimleri... Bir de şuradaki ev yıkılıyor, ağaçlar kesiliyor, park kayboluyor, yeni gökdelenler yükseliyor, cephemiz kapanıyor, ışığımız kesiliyor, gökyüzünü göremiyoruz... Bunun gibi geçen yıl gittiğimiz kütüphane bu yıl yıkılmış, nikâh salonu taşınmış, doğduğumuz ev müteahhide, affedersiniz o da değişti, yükleniciye verilmiş, üniversite kapatılmış, fakülte başka bir semte göç etmiş, göçürülmüş.

Yine de, sabit kalan şeyler de olmalı değil mi? Meselâ, hayat değişir diye her beş yılda adımızı sanımızı, şeklimizi şemailimizi de değiştirebilir miyiz? Hayatta istikrar olmazsa yolumuzu nasıl bulabiliriz, nasıl kendimizi güvende hissederiz, nasıl ayakta kalabiliriz?

Sözü Osmanlı arşivindeki değişikliklere getirmek istiyorum. Türkiyede arşiv çalışmalarının mazisi Cumhuriyetten geriye gider. Bir makalemizde bu çalışmalara kısaca değinmiştik. Bugün Cumhurbaşkanlığı (eski Başbakanlık) Osmanlı Arşivi diye adlandırılan Osmanlı arşivi, Sadrazam Mustafa Reşit Paşa tarafından 1847 tarihinde Hazine-i Evrak ("Evrak Hazinesi") adıyla kurulmuş, üç yıl sonra 1850'de binası da tamamlanarak hizmete açılmıştı. Demek, arşivin temeli, 19. asrın ilk yarısında Osmanlı Devletinde atılmıştı¹. Günümüze değin Ali Emiri, İbnülemin

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilimdalı başkanı, Sadri Maksudi Arsal Hukuk Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi müdürü.

¹ F. Gedikli, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılında Osmanlı Arşivlerinin Durumu", *Çerçeve Dergisi*, s. 205-217, 2000.

Mahmud Kemal İnal, Muallim Cevdet, Kamil Kepecioğlu arşivin tasnifine çalıştılar. 1980'lerden sonra başlayan geniş çaplı tasnif çalışmaları ise halen sürmektedir. Daha uzun yıllar da sürecek gibi görünüyor.

Bu yazıda, yakınlarda giriş, özet, çeviriyazı ve dizinlerle birlikte yayımladığım² Trabzon Şer'îye Sicillerinden biri olan eski 1819 numaralı defterin “başından geçen değişiklikleri” anlatmak ve eleştirmek amacındayım. Söz konusu defterin, şimdiki adı ve numarası şudur: MŞH. ŞŞC. d.. 8514. Sayının sol tarafındaki kısaltmanın açılımı “Meşihat Şer'îye Sicilleri defter/i” demek oluyor. Merak edip “d”nin yanındaki iki noktanın bir anlamı var mıdır diye sorunca da “bir anlamı yok, sistem öyle yapıyor” deniyor. Süphanallah!

1988 yılında Ahmet Akgündüz, iki cilt halinde Şer'îye Sicillerinin kataloğunu yayınladı. Orada Trabzon Mahkemesine ait 1819 numaralı defter için yalnızca 972-973 (aslında ise 968 ve 971-973) diye tarih bilgisi verilmiş, varak sayısı belirtilmemiş idi. Eski Trabzon Şer'îye Sicili (TŞS) 1819 numaralı defterin özgün halinde varak sayısı 120 idi. Yukarıda zikredilen kitapta ben bunu çalışmıştım. Yayımlanacak kitapta tıpkıbasımını yapmak üzere sayısal nüshasını aldığımda, varak sayısının 184 olduğunu görüp şaşırdım. Sorunca, yeni bulunan bir parçanın onun sonuna ilave edildiğini, böylece defterin kabardığını öğrendim. Oradaki bir-iki dostuma bunun yanlış olduğunu, zaten zaman-dizimine de tam manasıyla uymadığını, bunun ayrı bir defter olarak tasnife tabi tutulması gerektiğini, meselâ tarihen en yakın defterin numarasının yanına bir A ilave edilebileceğini, bu örnekte “MŞH. ŞŞC. d. 8514 A” olabileceğini, böyle olunca yeni bir parçanın/defterin bulunmuş olduğunun araştırmacılarca da fark edilip çalışılabileceğini söyledim. Hak verdiler. Ne var ki, bir süre sonra, bir münasebetle, yeniden arşive girdiğimde, aynı defterin bir kez daha kabarıp şiştiğini gördüm. Galiba, 1819'u takip eden bir sonraki defter alınıp bulunan parça ile birlikte eski 1819'a katılmış ya da bulunan bir başka defter daha ona eklenmiş. Bu hangi mantıkla yapıldı? Anlayan varsa, bize de anlatsın!

17 Eylül 2020 günü, bir doktora savunması jürisinde, bundan dert yandığımız kıdemli tarihçilerimizden ve arşiv müdavimlerinden biri, “Sadece şer'îye sicilleri mi? Her şeyin numarasını değiştirdiler, işin içinden çıkmak mümkün değil!” dedi.

Netice olarak belirtelim ki, eski TŞS 1819 nolu defter arşiv bilgi formunda şöyle tanımlanmıştı: “Ciltli, ebrusuz, 11x32 Numaralama usulü varak 120”. Sonradan MŞH. ŞCD. d.. 8514'e dönüştürülen aynı defter, bahar aylarında 184 varak görünüyordu; bugün bu defter 309 varaktır!

² *Trabzon Kadı Sicilleri Trabzon Mahkemesi MŞH. ŞCD. d. 8514*, haz. F. Gedikli, Akçaabat, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları, 2020, 600 s.

Belki kimse kiral çıplak demediği için böyle oluyordur varsayımıyla bu satırları yazıyorum. Yahu, bir şeyi bilemeyebilirsiniz; bu işlerden anlayan birine sormayı da mı akıl edemiyorsunuz?

Bir de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sebebiyle son vakitlere kadar T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) adını taşıyan arşiv, şimdi T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi oldu ve BOA diye kısaltılırken kimilerince COA olarak kısaltılmaya başlandı. Özel görüşmelerden öğrendiğimize göre, ilgili arşiv çalışanları, “cumhur” kelimesini hazf ile Başkanlık Osmanlı Arşivi deyip yine BOA kısaltmasının devamını kararlaştırmışlardır. Belirsizlik ve karışıklığı önlemek için arşiv idaresinin bunu, sitenin ilk sayfasında belirgin bir şekilde herkese duyurması uygun olacaktır.

Sizden öncekilerin yaptığını bozdunuz mu onların emeklerine saygı duymadığınızı ilan edersiniz ve sizden sonra geleceklere de sizin kurduğunuzu yıkmak için açık çek vermiş olursunuz.

Umarım, yapılan hata fark edilecek ve hemen düzeltilecektir.